

Hodnocení úspěšnosti učícího algoritmu

jak můžeme zjistit, zda $h \approx f$?

Hodnocení úspěšnosti učícího algoritmu

jak můžeme zjistit, zda $h \approx f$?

- dopředu – použít věty Teorie počítačného učení
- po naučení – kontrolou na jiné trénovací sadě

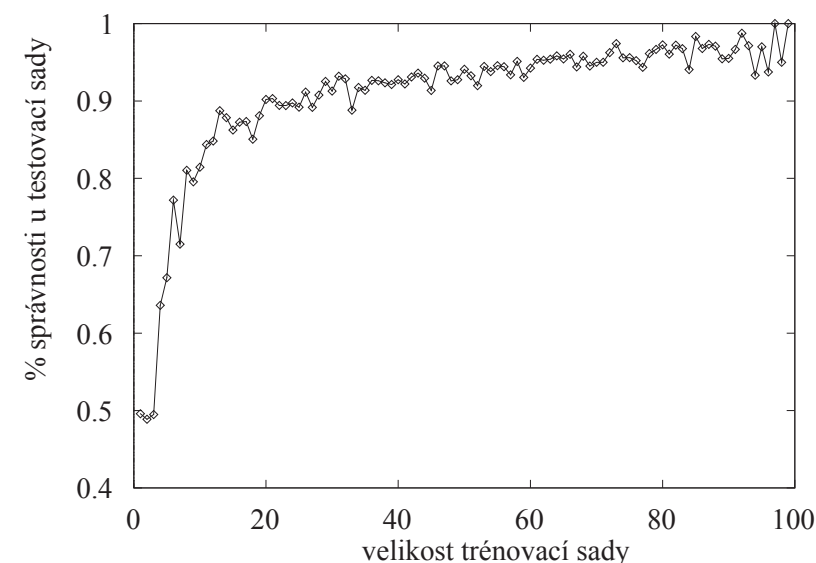
Hodnocení úspěšnosti učícího algoritmu

jak můžeme zjistit, zda $h \approx f$? $\left\{ \begin{array}{l} \text{dopředu – použít věty Teorie kom-} \\ \text{putačního učení} \\ \text{po naučení – kontrolou na jiné trénovací} \\ \text{sadě} \end{array} \right.$

používaná **metodologie** (cross validation):

1. vezmeme velkou množinu příkladů
2. rozdělíme ji na 2 množiny –
trénovací a **testovací**
3. aplikujeme učící algoritmus na
trénovací sadu, získáme hypotézu h
4. **změříme** procento příkladů v
testovací sadě, které jsou správně
klasifikované hypotézou h
5. opakujeme kroky 2–4 pro různé
velikosti trénovacích sad a pro
náhodně vybrané trénovací sady

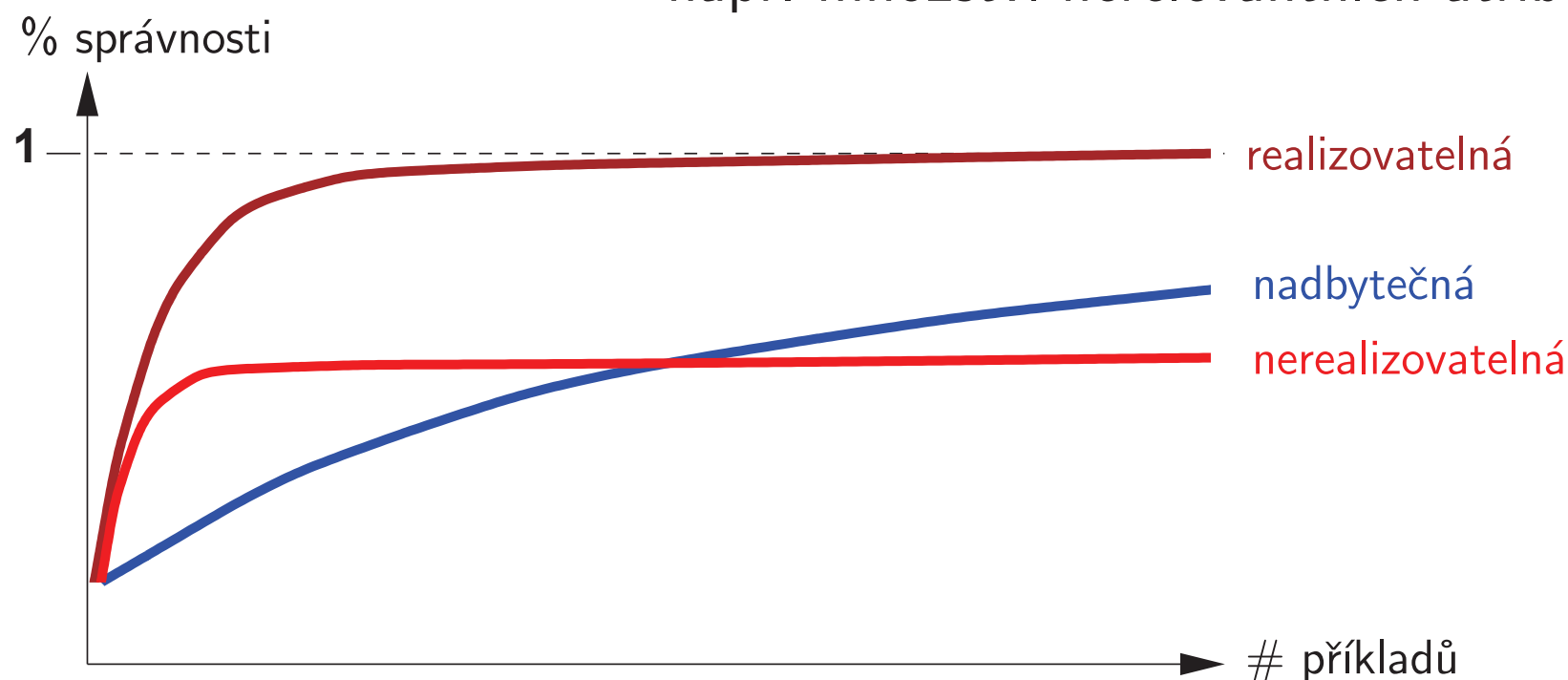
křivka učení – závislost ve-
likosti trénovací sady na
úspěšnosti

Hodnocení úspěšnosti učícího algoritmu – pokrač.

tvár křivky učení závisí na

- je hledaná funkce realizovatelná $\times$ nerealizovatelná
funkce může být nerealizovatelná kvůli
  - chybějícím atributům
  - omezenému prostoru hypotéz
- naopak nadbytečné expresivitě
např. množství nerelevantních atributů

Induktivní učení – shrnutí

- **učení** je potřebné pro **neznámé prostředí** (a líné analytiky ☺)
- **učící se agent** – **výkonnostní komponenta** a **komponenta učení**
- **metoda** učení závisí na **typu výkonnostní komponenty**, dostupné **zpětné vazbě**, **typu** a **reprezentaci** části, která se má učením zlepšit
- u **učení s dohledem** – cíl je najít nejjednodušší hypotézu přibližně konzistentní s trénovacími příklady
- učení formou **rozhodovacích stromů** používá **míru informace**
- **kvalita učení** – přesnost odhadu změřená na testovací sadě

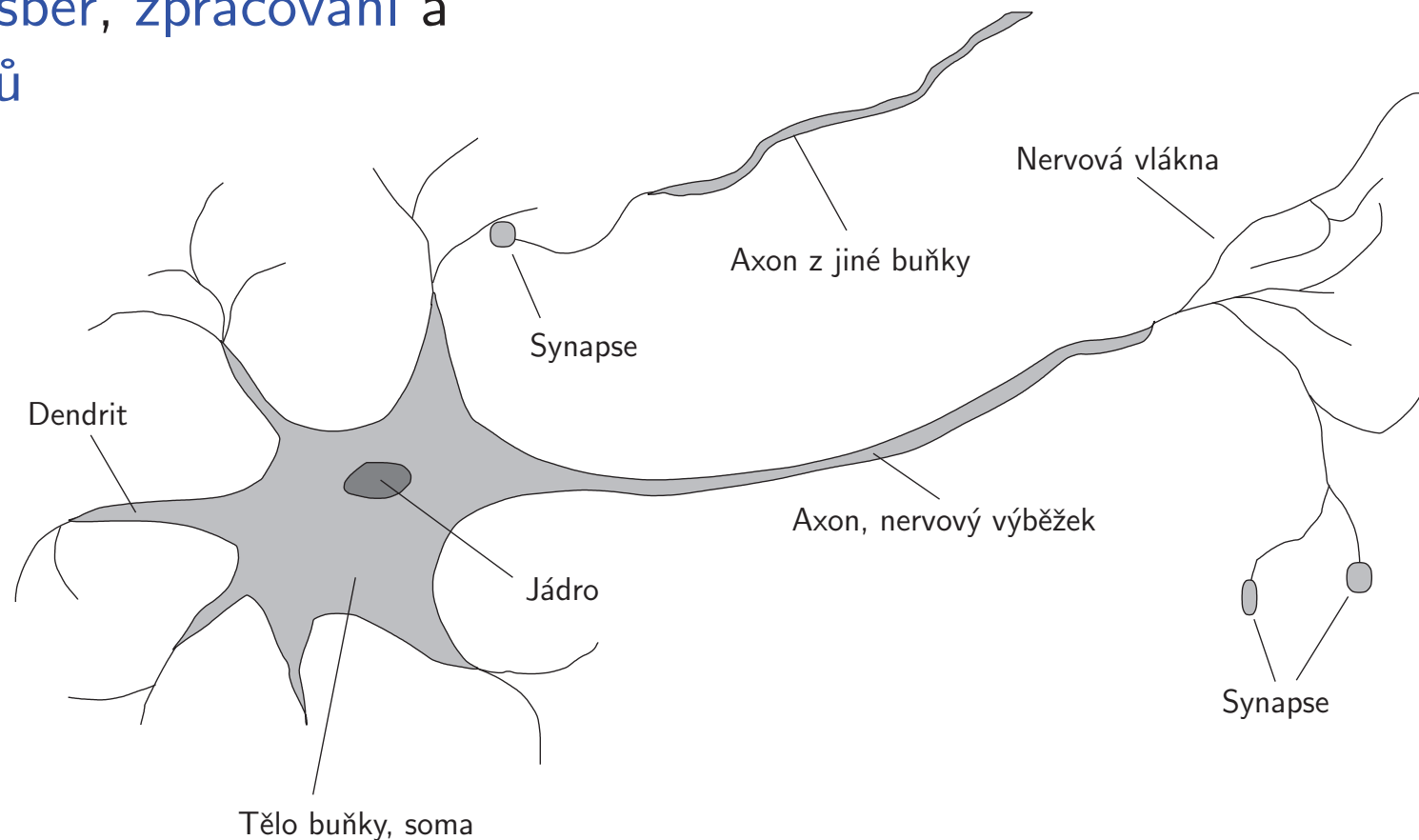
Obsah

- 1 Učení
  - Učící se agent
  - Komponenta učení
  - Induktivní učení
- 2 Rozhodovací stromy
  - Atributová reprezentace příkladů
  - Rozhodovací stromy
  - Vyjadřovací síla rozhodovacích stromů
  - Prostor hypotéz
  - Učení ve formě rozhodovacích stromů
- 3 Hodnocení úspěšnosti učícího algoritmu
  - Induktivní učení – shrnutí
- 4 Neuronové sítě
  - Neuron
  - Počítačový model – neuronové sítě
  - Aktivační funkce
  - Logické funkce pomocí neuronové jednotky

Neuron

mozek – 10^{11} neuronů > 20 typů, 10^{14} synapsí, 1ms–10ms cyklus
nosiče informace – signály = “výkyvy” elektrických potenciálů (se šumem)

neuron – mozková buňka, která
má za úkol sběr, zpracování a
šíření signálů

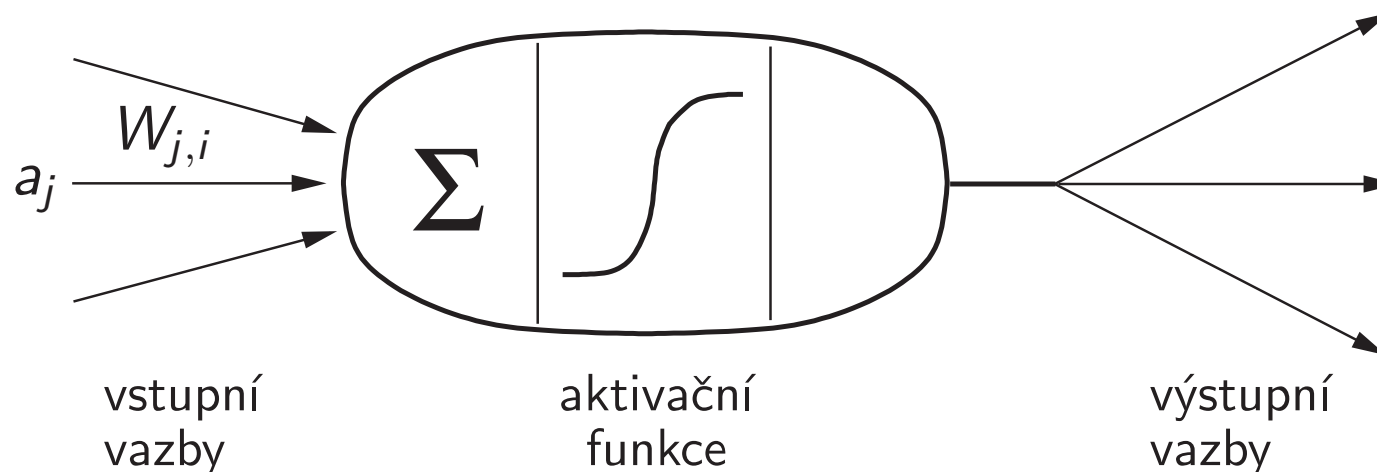

Počítačový model – neuronové sítě

1943 – McCulloch & Pitts – matematický model neuronu
spojené do neuronové sítě – schopnost tolerovat šum ve vstupu a učit se

jednotky v neuronové síti – jsou propojeny vazbami (*links*)
(*units*)

- vazba z jednotky j do i propaguje aktivaci a_j jednotky j
- každá vazba má číselnou váhu $W_{j,i}$ (síla+znaménko)

Počítačový model – neuronové sítě

1943 – McCulloch & Pitts – matematický model neuronu
spojené do neuronové sítě – schopnost tolerovat šum ve vstupu a učit se

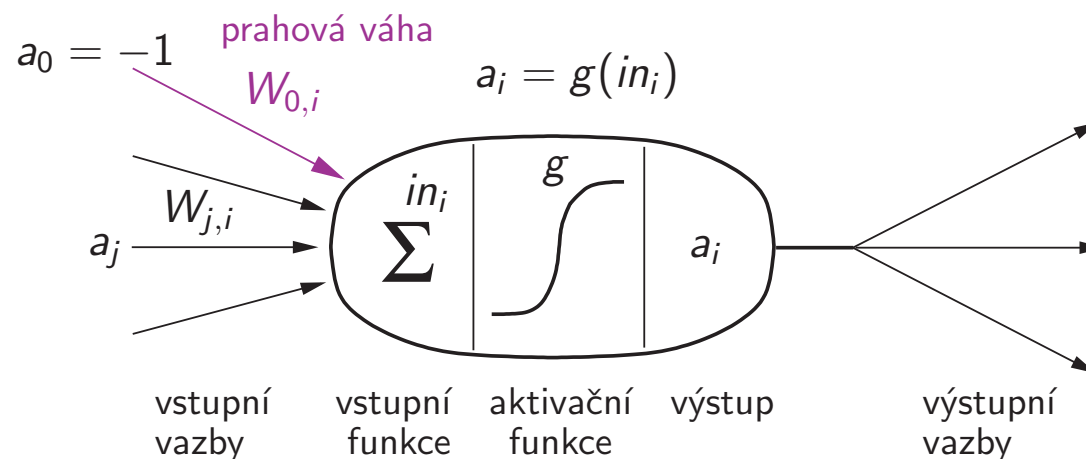
jednotky v neuronové síti – jsou propojeny vazbami (links)
(units)

- vazba z jednotky j do i propaguje aktivaci a_j jednotky j
- každá vazba má číselnou váhu $W_{j,i}$ (síla+znaménko)

funkce jednotky i :

1. spočítá váženou $\sum$ vstupů = in_i
2. aplikuje aktivační funkci g
3. tím získá výstup a_i

$$a_i = g(in_i) = g\left(\sum_j W_{j,i} a_j\right)$$

Aktivační funkce

účel **aktivační funkce**:

- jednotka má být **aktivní** ($\approx +1$) pro pozitivní příklady, jinak **neaktivní** ≈ 0
- aktivace musí být **nelineární**, jinak by celá síť byla lineární

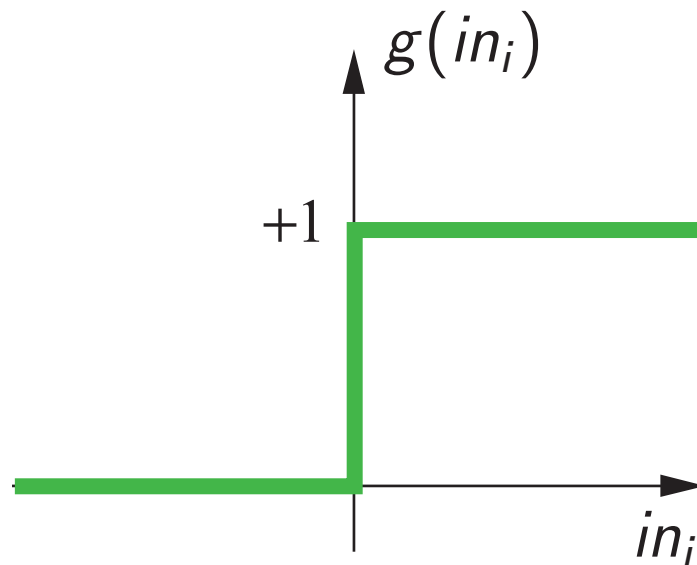
Aktivační funkce

účel **aktivační funkce**:

- jednotka má být **aktivní** ($\approx +1$) pro pozitivní příklady, jinak **neaktivní** ≈ 0
- aktivace musí být **nelineární**, jinak by celá síť byla lineární

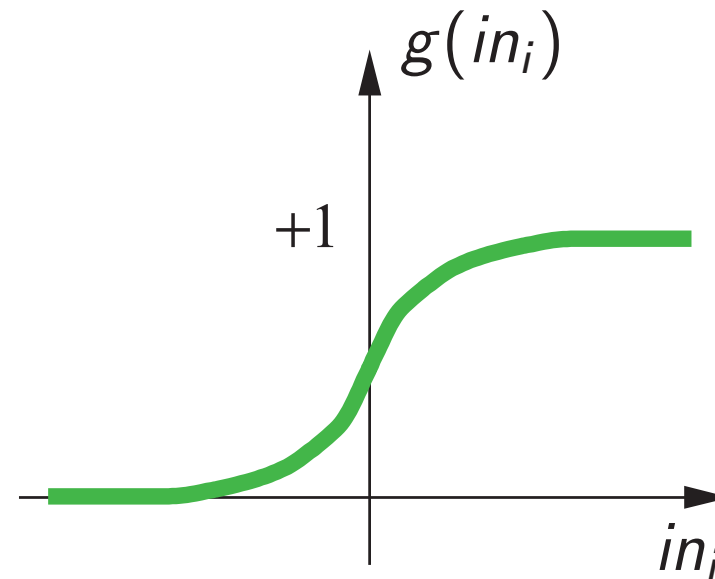
např.

a)

prahová funkce

b)

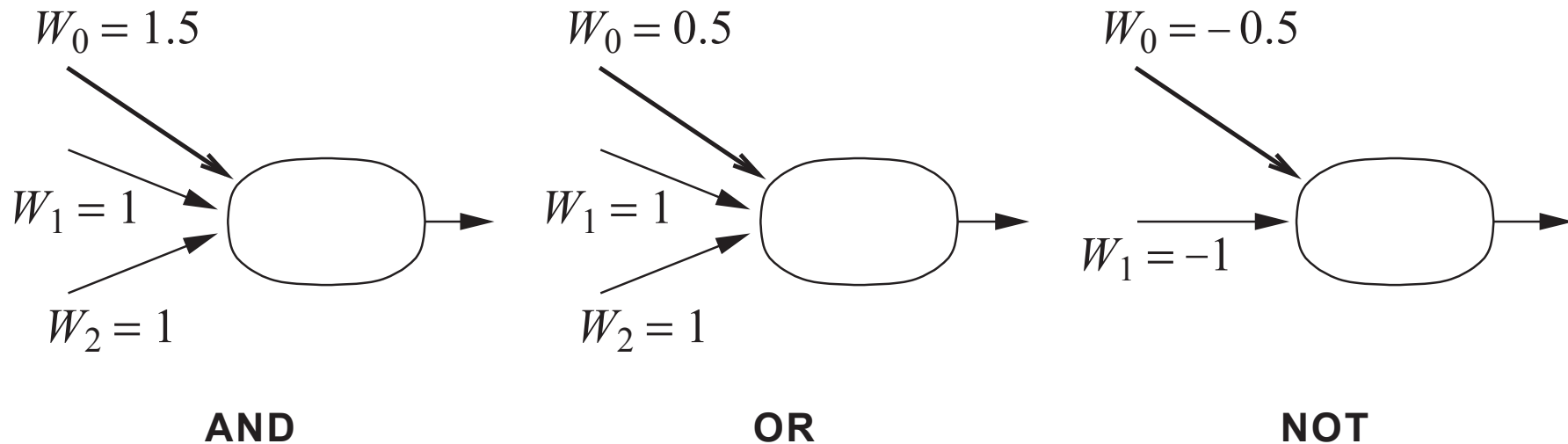
sigmoida

$$1/(1 + e^{-x})$$

je derivovatelná – důležité pro **učení**

změny **prahové váhy** $W_{0,i}$ nastavují nulovou pozici – nastavují **práh** aktivace

Logické funkce pomocí neuronové jednotky

jednotka McCulloch & Pitts sama umí implementovat **základní Booleovské funkce**

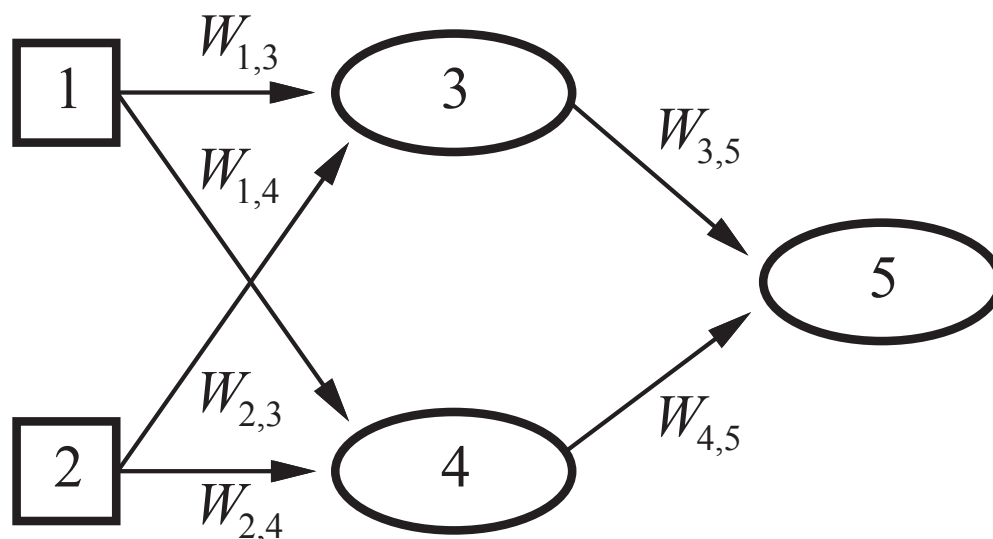
⇒ kombinacemi jednotek do sítě můžeme implementovat **libovolnou Booleovskou funkci**

Struktury neuronových sítí

- sítě s předním vstupem (*feed-forward networks*)
  - necyklické
  - implementují funkce
  - nemají vnitřní paměť
- rekurentní sítě (*recurrent networks*)
  - cyklické
  - vlastní výstup si berou opět na vstup
  - složitější a schopnější
  - výstup má (zpožděný) vliv na aktivaci = paměť
  - Hopfieldovy sítě – symetrické obousměrné vazby; fungují jako asociativní paměť
  - Boltzmannovy stroje – pravděpodobnostní aktivační funkce

Příklad sítě s předním vstupem

síť 5-ti jednotek – 2 vstupní jednotky, 1 skrytá vrstva (2 jednotky), 1 výstupní jednotka

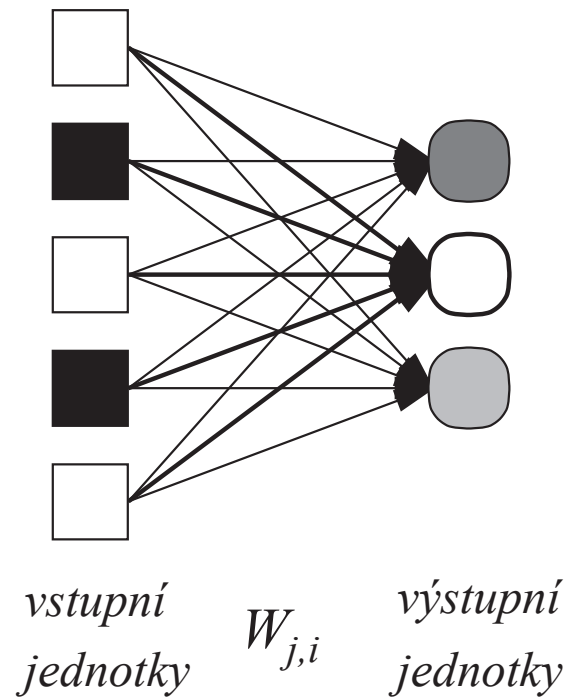
síť s předním vstupem = parametrizovaná nelineární funkce vstupu

$$\begin{aligned} a_5 &= g(W_{3,5} \cdot a_3 + W_{4,5} \cdot a_4) \\ &= g(W_{3,5} \cdot g(W_{1,3} \cdot a_1 + W_{2,3} \cdot a_2) + W_{4,5} \cdot g(W_{1,4} \cdot a_1 + W_{2,4} \cdot a_2)) \end{aligned}$$

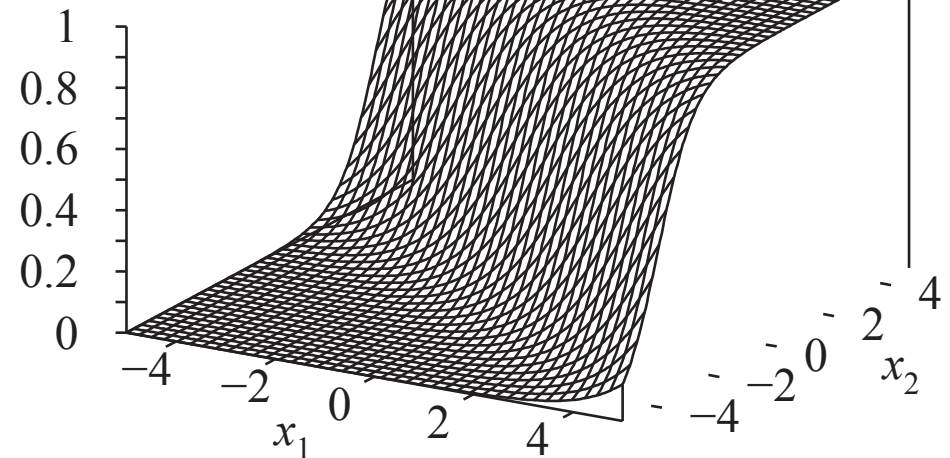
Jednovrstvá síť – perceptron

perceptron

- pro Booleovskou funkci 1 výstupní jednotka
- pro složitější klasifikaci – **více výstupních jednotek**

výstup perceptronu

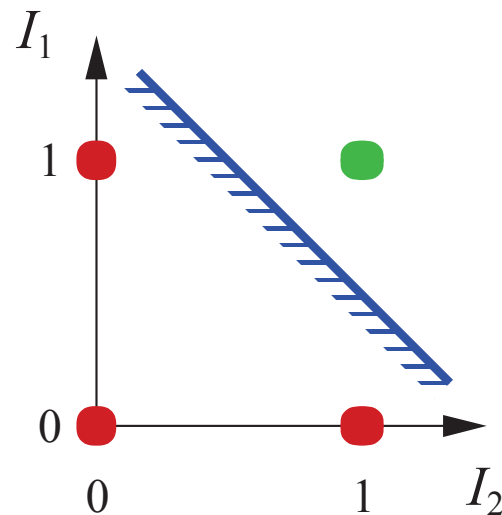

Vyjadřovací síla perceptronu

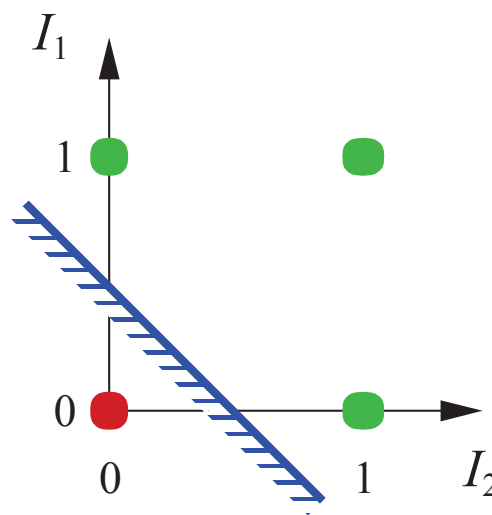
perceptron může reprezentovat hodně Booleovských funkcí – AND, OR, NOT, majoritní funkci, ...

$$\sum_j W_j x_j > 0 \quad \text{nebo} \quad \mathbf{W} \cdot \mathbf{x} > 0$$

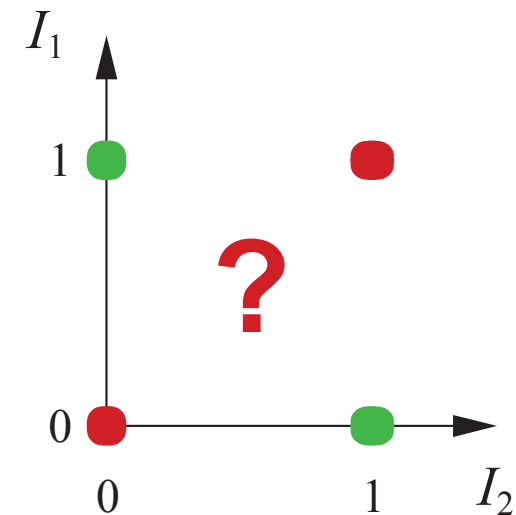
reprezentuje **lineární separátor** (nádřovina) v prostoru vstupu:

a) I_1 **and** I_2

b) I_1 **or** I_2

c) I_1 **xor** I_2

Učení perceptronu

výhoda perceptronu – existuje jednoduchý **učící algoritmus** pro libovolnou lineárně separabilní funkci

učení perceptronu = upravování vah, aby se **snížila chyba** na trénovací sadě

Učení perceptronu

výhoda perceptronu – existuje jednoduchý **učící algoritmus** pro libovolnou lineárně separabilní funkci

učení perceptronu = upravování vah, aby se **snížila chyba** na trénovací sadě

kvadratická chyba E pro příklad se vstupem $\mathbf{x}$ a požadovaným (=správným) výstupem y je

$$E = \frac{1}{2} Err^2 \equiv \frac{1}{2} (y - h_{\mathbf{w}}(\mathbf{x}))^2, \quad \text{kde } h_{\mathbf{w}}(\mathbf{x}) \text{ je výstup perceptronu}$$

Učení perceptronu

výhoda perceptronu – existuje jednoduchý **učící algoritmus** pro libovolnou lineárně separabilní funkci

učení perceptronu = upravování vah, aby se **snížila chyba** na trénovací sadě

kvadratická chyba E pro příklad se vstupem $\mathbf{x}$ a požadovaným (=správným) výstupem y je

$$E = \frac{1}{2} Err^2 \equiv \frac{1}{2} (y - h_{\mathbf{W}}(\mathbf{x}))^2, \quad \text{kde } h_{\mathbf{W}}(\mathbf{x}) \text{ je výstup perceptronu}$$

váhy pro minimální chybu pak hledáme **optimalizačním prohledáváním** spojitého prostoru vah

$$\frac{\partial E}{\partial W_j} = Err \times \frac{\partial Err}{\partial W_j} = Err \times \frac{\partial}{\partial W_j} (y - g(\sum_{j=0}^n W_j x_j)) = -Err \times g'(in) \times x_j$$

pravidlo pro úpravu váhy

$$W_j \leftarrow W_j + \alpha \times Err \times g'(in) \times x_j \quad \alpha \dots \text{učící konstanta (learning rate)}$$

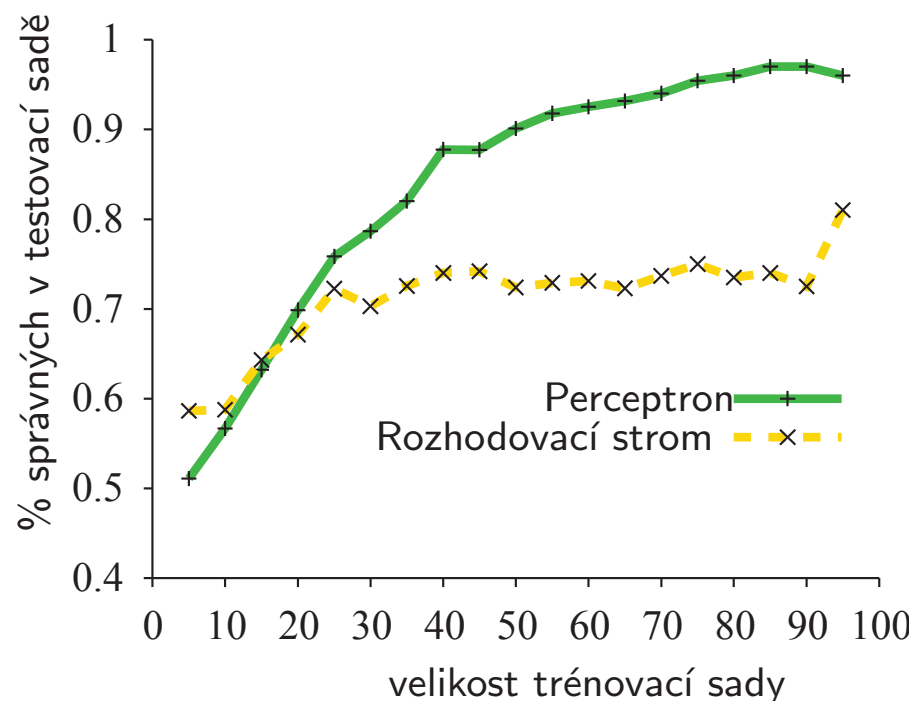
např. $Err = y - h_{\mathbf{W}}(\mathbf{x}) > 0 \Rightarrow$ výstup $h_{\mathbf{W}}(\mathbf{x})$ je moc malý
 $\Rightarrow$ váhy se musí **zvýšit** pro pozitivní příklady a **snížit** pro negativní

úpravu vah provádíme po každém příkladu $\rightarrow$ opakovaně až do dosažení **ukončovacího kritéria**

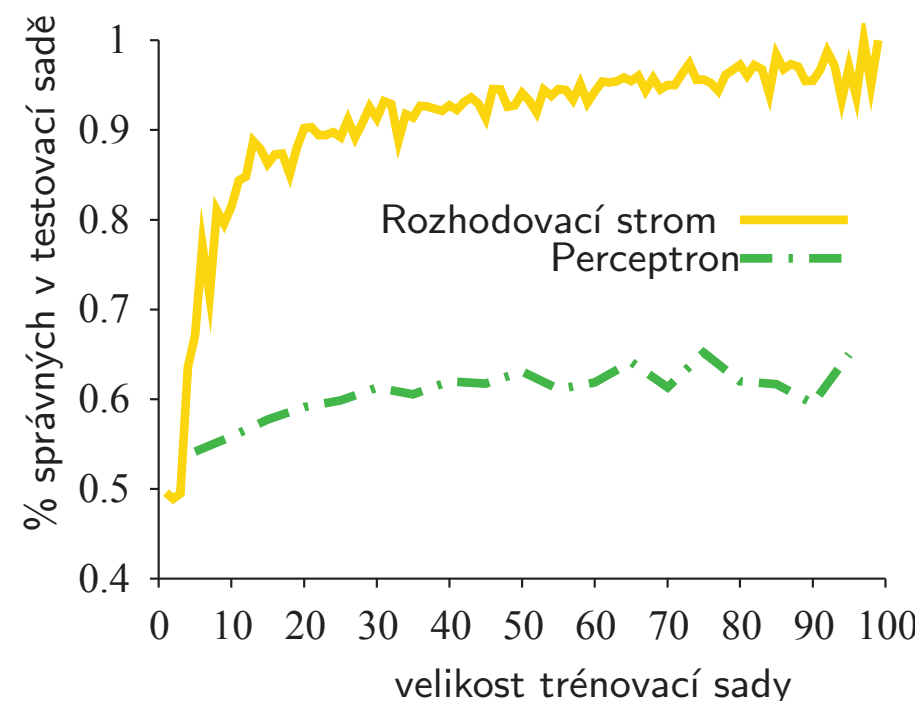
Učení perceptronu pokrač.

učicí pravidlo pro perceptron **konverguje ke správné funkci** pro libovolnou **lineárně separabilní** množinu dat

a) učení majoritní funkce

b) učení čekání na volný stůl v restauraci

Vícevrstvé neuronové sítě

vrstvy jsou obvykle úplně propojené

počet **skrytých jednotek** je obvykle volen experimentálně

výstupní jednotky

a_i

$W_{j,i}$

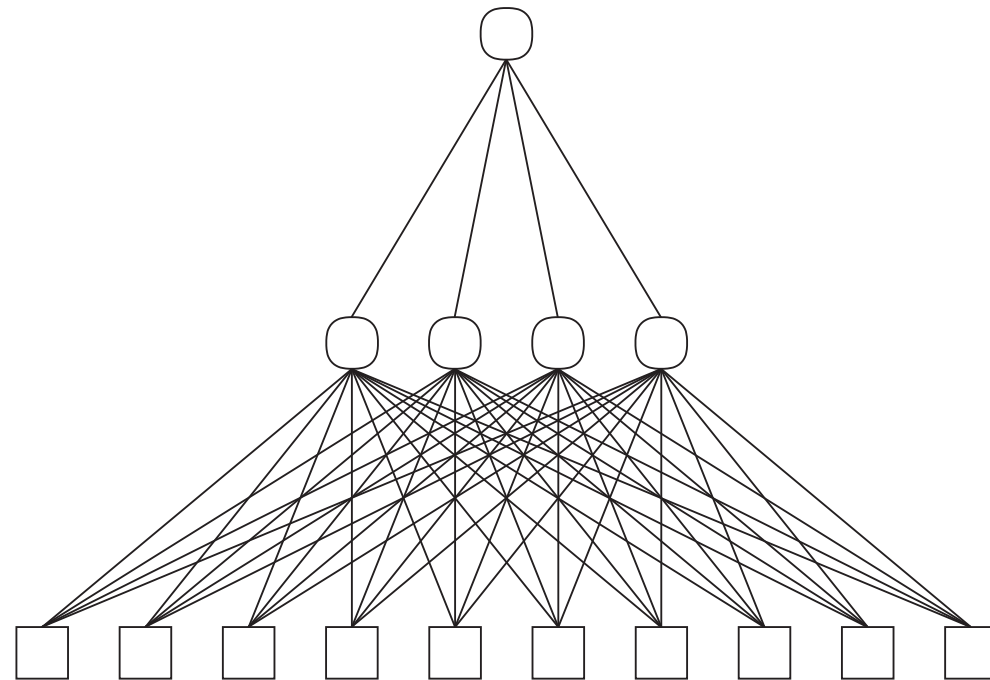
skryté jednotky

a_j

$W_{k,j}$

vstupní jednotky

a_k

Vyjadřovací síla vícevrstevných sítí

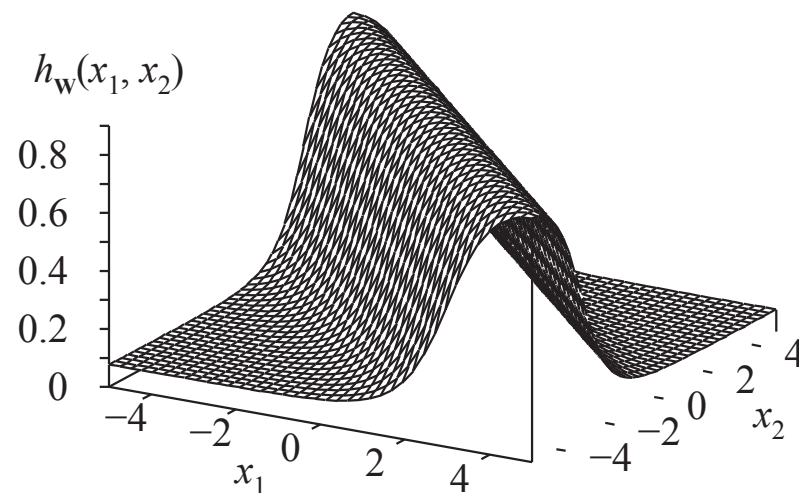
s jednou skrytou vrstvou – všechny **spojité funkce**

se dvěma skrytými vrstvami – **všechny funkce**

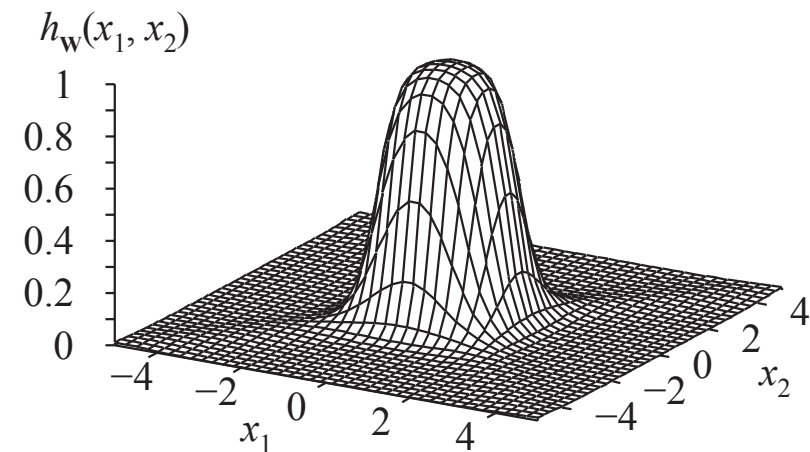
těžko se ovšem pro **konkrétní síť** zjišťuje její prostor **reprezentovatelných funkcí**

např.

dvě “opačné” skryté jednotky
vytvoří *hřbet*

dva hřebety vytvoří *homoli*

Učení vícevrstevných sítí

pravidla pro úpravu vah:

- **výstupní vrstva** – stejně jako u perceptronu

$$W_{j,i} \leftarrow W_{j,i} + \alpha \times a_j \times \Delta_i \quad \text{kde} \quad \Delta_i = Err_i \times g'(in_i)$$

Učení vícevrstevných sítí

pravidla pro úpravu vah:

- výstupní vrstva – stejně jako u perceptronu

$$W_{j,i} \leftarrow W_{j,i} + \alpha \times a_j \times \Delta_i \quad \text{kde} \quad \Delta_i = Err_i \times g'(in_i)$$

- skryté vrstvy – zpětné šíření (*back-propagation*) chyby z výstupní vrstvy

$$W_{k,j} \leftarrow W_{k,j} + \alpha \times a_k \times \Delta_j \quad \text{kde} \quad \Delta_j = g'(in_j) \sum_i W_{j,i} \Delta_i$$

Učení vícevrstevných sítí

pravidla pro úpravu vah:

- **výstupní vrstva** – stejně jako u perceptronu

$$W_{j,i} \leftarrow W_{j,i} + \alpha \times a_j \times \Delta_i \quad \text{kde} \quad \Delta_i = Err_i \times g'(in_i)$$

- **skryté vrstvy** – **zpětné šíření** (*back-propagation*) chyby z výstupní vrstvy

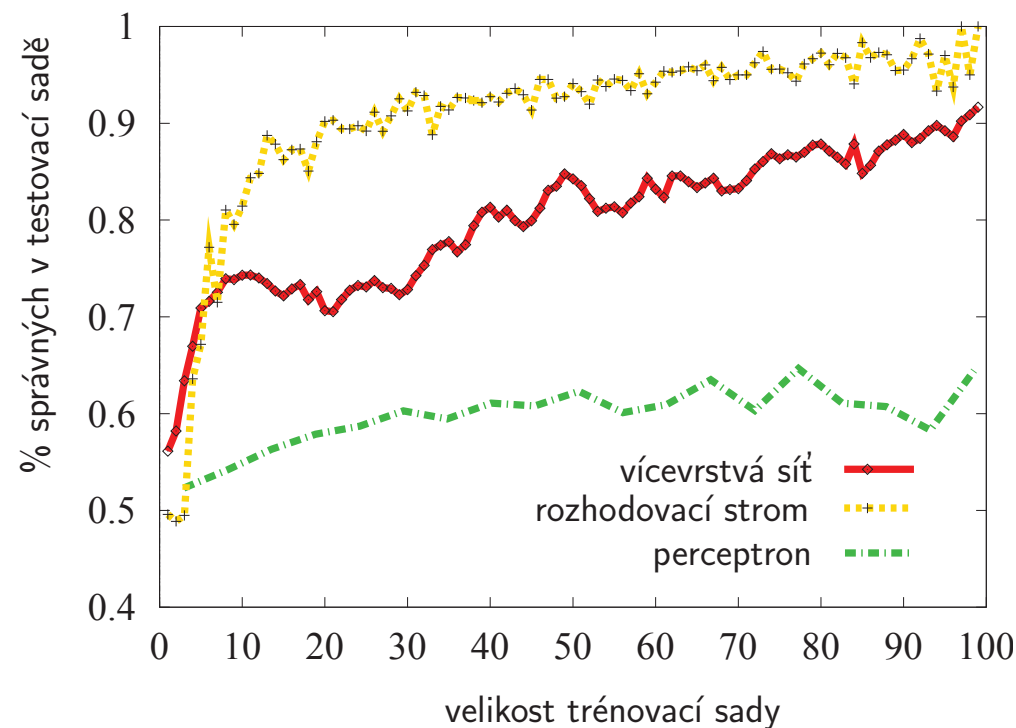
$$W_{k,j} \leftarrow W_{k,j} + \alpha \times a_k \times \Delta_j \quad \text{kde} \quad \Delta_j = g'(in_j) \sum_i W_{j,i} \Delta_i$$

problémy učení:

- dosažení **lokálního minima** chyby
- příliš **pomalá konvergence**
- přílišné **upnutí** na příklady → neschopnost generalizovat

Učení vícevrstvých sítí pokrač.

vícevrstvá síť se problémem čekání na volný stůl v restauraci **učí znatelně líp** než perceptron

Neuronové sítě – shrnutí

- většina mozků má **velké množství** neuronů; každý **neuron** $\approx$ lineární prahová jednotka (?)
- **perceptrony** (jednovrstvé sítě) mají **nízkou** vyjadřovací sílu
- **vícevrstvé sítě** jsou **dostatečně silné**; mohou být trénovány pomocí zpětného šíření chyby
- velké množství reálných aplikací
  - rozpoznávání řeči
  - řízení auta
  - rozpoznávání ručně psaného písma
  - ...